

Utrikesdepartementet
103 39 Stockholm

Datum
2019-09-12

Vår referens
Alen Musaefendic

Unionens yttrande över del- och slutbetänkandet för Utredningen för ett effektivt offentligt främjande av utländska investeringar (UD 2018:01)

Diarienummer UD2019/07660

Bakgrund och sammanfattning av förslaget

Utrikesdepartementet har gett Unionen möjlighet att yttra sig över del- och slutbetänkandet för *Utredningen för ett effektivt offentligt främjande av utländska investeringar* (UD 2018:01). Utredningen omfattar delbetänkande *Bättre kommunikation för fler investeringar* (SOU 2018:56) och slutbetänkande *Effektivt investeringsfrämjande för hela Sverige* (SOU 2019:21).

I delbetänkandet analyserades den strategiska marknadsföringen av och kommunikationen om Sverige som destination för utländska investeringar, samt samordningen kring varumärkesbyggandet. Slutbetänkandet behandlar uppdraget om ett samlat system för rapportering av investeringshinder samt uppdraget om en tydlig målformulering, ansvarsfördelning och samverkan mellan de olika aktörerna inom investeringsfrämjandet. I utredningen föreslås bland annat att regionerna, via Tillväxtverket, får långsiktig finansiering för att ta emot och stödja utländska företag som vill investera i Sverige.

Unionens kommentar

Generellt är de slutsatser och förslag som föreslås i såväl SOU 2018:56 som SOU 2019:21 positiva och efterfrågade. Utländska investeringar bidrar till ökad tillväxt och produktivitet i

Sverige, samtidigt som omvärlden alltmer präglas av politisk instabilitet och handelshinder. En intensifiering av investeringsfrämjande åtgärder behövs.

Unionen ser också positivt på att utredningen även anlägger ett regionalt perspektiv. Investeringsfrämjande aktörer på lokal och regional nivå i Sverige har olika förutsättningar att attrahera investeringar och etableringar. En förstärkning motsvarande en heltidstjänst per region är ett bra understöd till det investeringsfrämjande arbete som många regioner redan bedriver.

Nedan följer Unionens synpunkter på ett antal stora teman som återkommer i betänkandena, och som är av särskild vikt för arbetsmarknaden.

Utländskt ägande från facketts perspektiv

Unionen delar utredningens positiva syn på utländska investeringar. Att vara öppen för handel och utländska investeringar är både en viktig princip för Sverige och en källa till vår välfärd. Effekterna på det enskilda företaget och den svenska ekonomin är, totalt sett, ofta goda: högre produktivitet, sysselsättning och inte sällan högre löner. Ibland är alternativet till utländskt ägande neddragning eller nedläggning av den svenska verksamheten.

Ur facklig synvinkel finns även ett antal negativa effekter som betänkandena inte belyser. En undersökning bland Unionens klubbar visar att fackligt arbete är betydligt svårare att bedriva i utländskt ägda företag och att den psykosociala arbetsmiljön är sämre jämfört med inhemska företag. Det kan förklaras av kulturella och språkliga skillnader, låg kunskap om den svenska partsmodellen, samt bristande koordination mellan dotterbolag och moderbolag över landsgränserna. Även IF Metall (2014) menar att långsiktiga investeringsbeslut och relationer till underleverantörer kan påverkas negativt vid ökat utlandsägande.

Utländsägande inverkar också på huvudkontorens geografiska placering, vilket i sin tur har betydelse för var företagsledningen väljer att investera i forskning och produktionsanläggningar samt var kvalificerade tjänster upphandlas. Den svenska läkemedelsindustrin är ett exempel på hur dåligt det kan gå för svenska arbetstillfällen när kontroläggande och huvudkontor lämnar landet. Under 1990-talet köptes de svenska framgångsrika läkemedelsföretagen Pharmacia och Astra upp av utländska konkurrenter, varefter huvudkontoren flyttade utomlands. Följderna blev nedskärningar och personaluppsägningar i Sverige. Trots att statliga forskningssubventioner, sjukhus och lärosäten bibehållits har forskningsavdelningar stängt i Lund och Södertälje. Mellan 2000 och 2014 har antalet anställda i läkemedelsindustrin halverats, från 21 230 till 10 787. Sverige presterade sämst av 16 OECD-länder gällande sysselsättningsförändringar i läkemedelsindustrin åren 2003 till 2012, med en minskning på 39 procent.

En jämförelse kan göras med läkemedelsindustrier i Danmark och Schweiz, som presterat betydligt bättre än den svenska. I Danmark har antalet anställda ökat med 83 procent från 2000 till 2014 (11 560 till 21 150). Øresundsintituttet (2014) menar att framgångarna i dessa länder är kopplade till aktiva ägandeformer, där tålmodigt stiftelseägande äger de största

danska läkemedelsbolagen, medan den schweiziska läkemedelsindustrin kontrolleras av ägarfamiljer.

Vid det framtida arbete med HPI (High Potential Investments) som utredningen föreslår är det således viktigt att beakta vad det är för typ av ägare som investerar i Sverige, och inte enbart ur säkerhetsperspektiv. Statliga fonder, riskkapitalbolag, börsbolag och familjebolag är exempel på några ägandeformer som tenderar att arbeta utifrån olika tidshorisonter och ha olika anledningar till etablering i andra länder. Investerare bör alltså analyseras utifrån ett antal parametrar som har bäring på långsiktighet, hållbarhet och konkurrenskraft i hela landet.

Ett förstärkt arbete med HPO (High Potential Investments) innebär enligt utredningen att utforma ett arbetssätt liknande exportstrategins satsning på stora affärer av högt strategiskt intresse för svenska företag. Sveriges export- och investeringsråd Business Sweden gavs därför i uppdrag att tillsammans med svenska regioner identifiera och utveckla investeringsmöjligheter av speciellt hög strategisk betydelse för Sverige och sedermera marknadsföra dessa mot ett lämpligt urval av ledande internationella företag. Dessutom föreslås projektgrupper skapas för enskilda HPI, inom ramen för vilka relevanta aktörer kraftsamlar vid aktiviteter så som in- och utgående högnivådelegationer. I dessa sammanhang borde fackföreningarna spela en viktig roll. Inte minst som stöd för att tidigt bedöma den potentielle investerarens långsiktiga ambitioner och förhållande till nuvarande och framtida anställda. Dessutom kan investerare i ett tidigt skede informeras om hur den svenska arbetsmarknaden fungerar och arbetsmarknadsparternas roll i denna. Unionens erfarenhet visar att tidiga kontakter med företagsledningen bidrar till att bygga ett långsiktigt förtroende och underlätta framtida förhandlingar.

Kompetensförsörjning

Talangattraktion och kompetensförsörjning lyfts återkommande fram i utredningen som ett stort hinder för utländska investeringar. Företagen som Business Sweden har intervjuat i samband med utredningen upplever att det är mycket svårt att rekrytera nödvändig kompetens från utlandet till den svenska verksamheten. Det svenska regelverket och handläggningen av visum och arbetstillstånd åt utländsk arbetskraft med medborgarskap i länder utanför EU pekas ut som ett stort hinder av företagen. Handläggningsprocessen beskrivs som osäker och långdragen.

Unionen delar bilden att det råder kompetensbrist i Sverige och att arbetskraftsinvandring är en viktig delösning på problemet. Unionen anser att det ska vara lätt för arbetskraftsinvandrare att komma till Sverige, samtidigt som den svenska modellen ska värnas. Det innebär att alla arbetsgivare ska erbjuda kollektivavtalsenliga villkor till alla sina anställda, oavsett var de kommer ifrån.

Unionen tillstyrker utredningens bedömning att bildandet av internationella centers på ett flertal håll i landet är positivt och bör fortsätta. Syftet med dessa är att hantera behovet av kompetensförsörjning och bistå med de individuella behov som uppstår vid en potentiell flytt

(t.ex. bankkonto, personnummer och id-handlingar, bostad, ansökan till förskola och skola, skatt och deklaration m.m.)

Det långvariga kompetensförsörjningsbehovet kan dock enbart lösas genom att främja kompetensutveckling och omskolning av den befintliga arbetskraften. Arbetsgivarna måste ta ett större ansvar för kompetensutveckling av sin personal och utbildningssystemet måste i högre grad anpassas till behoven av redan yrkesverksamma. Den nuvarande situationen med stor efterfrågan på högt kvalificerade specialister kommer att vara ett normaltillstånd under lång tid framöver. För att klara sig i den miljön kan Sverige inte enbart förlita sig på utländsk arbetskraft, även om den kommer att förbli ett viktigt komplement även i framtiden.

Behovet av en granskningsmekanism för direkta investeringar

Det förändrade globala säkerhetsläget innebär ett behov av vaksamhet mot vissa typer av utländska direktinvesteringar. I sin årsbok för 2018 konstaterade Säkerhetspolisen att strategiska uppköp eller investeringar av en annan stat, via statsägda eller statskontrollerade företag, används för att påverka eller inhämta information. I delbetänkandet noterade utredningen vissa risker avseende uppköp av högteknologiska företag som är av strategisk betydelse för Sverige, inom exempelvis försvarssektorn eller andra samhällsviktiga funktioner som infrastruktur och IT.

Utredningen har bland annat haft i uppdrag att beakta den nyligen godkända EU-förordningen om granskning av utländska direktinvesteringar. Regeringen har sedan tidigare identifierat ett behov att närmare utreda förordningens implikationer. I väntan på detta föreslår utredningen att Business Sweden:

- Ökar dialogen avseende säkerhetsrisker med myndighet som regeringen utser i syfte att tidigt hantera potentiella investeringar som kan innebära risker för kritisk infrastruktur och andra säkerhetsrisker, samt
- Bistår regionala IFO i att genomföra en första bakgrunds-kontroll av potentiella utländska investerare.

Unionen tillstyrker utredningens två förslag. Unionen instämmer också i utredningens och regeringens syn på att behovet av en granskningsmekanism i Sverige behöver ses över. Däremot har en sådan mekanism inte ett värde i sig, om samma skydd kan uppnås med befintliga verktyg.

En eventuell granskningsmekanism behöver också kompletteras med en proaktiv handelspolitik. Unionen vill att Sverige verkar inom och genom EU för bättre respekt för immateriella rättigheter och reciprocitet, det vill säga att svenska företag åtnjuter samma frihet att etablera sig och verka i landet från vilket investeringarna till Sverige kommer.

A handwritten signature in blue ink, appearing to read 'Marina Åman', is centered on the page. The signature is fluid and cursive.

Marina Åman, 2:e vice ordförande, Unionen